

Een ongelijke taakverdeling tussen man en vrouw: van ouders naar kinderen

Mieke Denuwelaere¹

Summary

Gender inequity in the division of labor: from parents to children

Most studies of household labor have focused on the division of labor between husbands and wives, its determinants and consequences for men and women. Yet, the gender equity of the division of labor between husband and wife may also have consequences for other household members: the children. Another gap in the literature of domestic labor, concerns the participation of children in family chores. Although children do have a significant contribution in family chores, surprisingly little research has been done on their gender division of labor. This study examines if there is a congruence between the gender equity in the housework allocation of parents and that of their children. The analysis shows that the role-behaviour of parents concerning the division of labor influences the way their children divide chores along gender lines. There is an intergenerational transfer of gender inequity in the division of labor.

1. Inleiding

Dag in dag uit verrichten man en vrouw bepaalde taken in het gezin. Ondanks de gestegen arbeidsparticipatie van de vrouw en ondanks de meer progressieve ideologie die mensen hebben over de rollen van man en vrouw in de samenleving (Arts & Hermkens, 1994), blijken de huishoudelijke taken nog steeds ongelijk verdeeld te zijn (Carton, 2003; Coltrane, 1990; Spruijt & Duindam, 2002). Verschillende theorieën bieden een verklaring voor deze blijvende ongelijkheid (van der Lippe, van Doorne-Huiskes & Siegers, 1993). Wat nog maar zelden is nagegaan, is hoe dit rolgedrag, dat gebaseerd is op een verschil in sociale status tussen man en vrouw, effect kan hebben op de rolsocialisatie van de kinderen binnen dat gezin.

Het gezin is nochtans een belangrijke socialisatiecontext. Enerzijds brengen ouders allerlei waarden en ideeën over op hun kinderen en trachten ze hun gedrag te sturen in functie van hun ideeën, anderzijds leren kinderen uit imitatie en de concrete situaties die zich voordoen binnen een gezin (Maccoby & Jacklin, 1974). Dagelijkse routinematige activiteiten, zoals de taakverde-

ling tussen de ouders, zouden dus wel eens een belangrijke invloed kunnen uitoefenen op de socialisatie van kinderen (Goodnow, Bowes, Warton, Dawes & Taylor, 1991). Meer bepaald voor de internalisatie van rollen en verwachtingen die gekoppeld zijn aan een bepaalde geslachtscategorie, kan de allocatie van huishoudelijke arbeid tussen de ouders cruciaal zijn (Antill, Goodnow, Russell & Cotton, 1996). De taakverdeling van de ouders is immers een zichtbare indicator van de rolverdeling tussen man en vrouw. We kunnen ervan uitgaan dat kinderen de handelingen van hun ouders observeren, er bepaalde betekenissen aan toekennen, en leren uit die rollen – hier de rol van man en vrouw – en de posities en handelingen die ermee samenhangen.

Recente Amerikaanse studies tonen aan dat kinderen eveneens een deel van de taken in het gezin op zich nemen (Blair, 1992a & 1992b). Het uitvoeren van taken zou belangrijke gevolgen hebben voor de kinderen (McHale, Bartko, Crouter & Perry-Jenkins, 1990). Zo zou het vervullen van huishoudelijke taken een positief effect hebben op de psychosociale ontwikkeling van het kind, en een idee van 'zorg en verantwoordelijkheid voor anderen' promoten, tenminste, indien het vervullen van huishoudelijke taken een betekenisvolle bijdrage aan het huishouden is. McHale e.a. (1990) stelden vast dat het verrichten van typisch vrouwelijke taken bij dochters altijd een positief effect heeft op hun welbevinden, maar bij jongens slechts in tweeverdienergezinnen. Het vervullen van een niet-traditionele rol als kind had dus enkel een positief effect op het welbevinden indien het overeenkwam met de rol die de vader heeft in het gezin. Indien er een overeenkomst was tussen de rollen van vader en zoon in het gezin zorgde dit voor minder stress met betrekking tot gezinsrollen, een hoger competentiegevoel en meer warmte en aanvaarding tussen vader en zoon. Een rolvervulling die congruent is, wordt dus beloond met een betere relatie met de ouder van hetzelfde geslacht, aldus McHale e.a. (1990).

Ervaringen met huishoudelijke taken hebben naast hun effect op het welbevinden ook belangrijke gevolgen voor de geslachtsrolsocialisatie van de kinderen. Thrall (1978) beweerde dat 'the best single predictor for the pattern of division of labor in any family may be what the pattern was in the adults' own family of orientation.' Hij stelde vast dat de huidige taakverdeling sterk bepaald wordt door de taakverdeling waarmee men is opgegroeid. Niet zozeer de taakverdeling van de ouders, maar wel de eigen taakverdeling die men als kind had, heeft een effect (Thrall, 1978). Ook voor de aanvaarding en de rechtvaardiging van een ongelijke taakverdeling, blijken de vroege ervaringen belangrijk. Lavee en Katz (2002) toonden immers aan dat de mate waarin vrouwen een ongelijke taakverdeling in het gezin als onrechtvaardig beschouwen, afhangt van de rolverdeling waarin ze gesocialiseerd zijn.

Door hun taakverdeling vervullen ook kinderen een bepaalde rol in het gezin en nemen zij een bepaalde positie in binnen dit systeem. Net zoals bij de ouders kan de verdeling van taken een uitdrukking zijn van een verschil in status tussen de kinderen op basis van hun geslacht (Goldscheider & Waite, 1991). Het is belangrijk om inzicht te krijgen in de manier waarop de rollen die in het gezin ingevuld worden op basis van geslacht, gesocialiseerd worden. De interactieprocessen binnen de gezinscontext kunnen bepalend zijn voor de mate waarin de kinderen geslachtstyperende activiteiten verrichten, en leren over geslachtsrollen.

In deze paper stellen we ons dan ook de vraag in welke mate de dagelijkse rolverdeling tus-

sen man en vrouw congruent is met de verdeling van taken bij hun kinderen. Een overeenkomst in de rolverdeling tussen ouders en kinderen binnen hetzelfde gezin kan betekenen dat het gezin een belangrijke socialisatiecontext is voor de ontwikkeling van geslachtsrollen, en kan zelfs betekenen dat er evidentie is voor de intergenerationele continuïteit van een ongelijke taakverdeling. Het doel van deze studie is inzicht krijgen in de manier waarop een geslachtsstereotiepe socialisatie van de ouders invloed kan hebben op de rolverdeling van de kinderen in het gezin.

2. De taakverdeling in het gezin

2.1 De rolverdeling tussen de ouders

De taakverdeling tussen man en vrouw blijkt nog steeds niet egalitair te zijn (Benjamin & Sullivan, 1999; Blair & Lichter, 1991; Coltrane, 2000; Manke e.a., 1994; Mederer, 1993; Presser, 1994; van der Lippe, van Doorne-Huiskes & Siegers, 1993). Blair (1992a) stelde vast dat 61% van de tijd die in een gezin aan huishoudelijke arbeid wordt besteed, door de moeder wordt gedaan. Slechts 24% van de totale tijd aan huishoudelijke arbeid wordt door vaders ingevuld. Het merendeel van de taken die moeten worden gedaan in een gezin, komt op de schouders van de vrouw terecht (Mederer, 1993). Blair en Lichter (1991) kwamen tot de vaststelling dat vrouwen gemiddeld 33,10 uren per week besteden aan huishoudelijk werk, en mannen gemiddeld 14,44 uren; de vrouw verricht dus meer dan dubbel zoveel huishoudelijk werk als de man (Blair & Lichter, 1991). Volgens de National Survey of Family and Households van 1992-1993 verricht de gemiddelde getrouwde vrouw ongeveer driemaal zoveel huishoudelijk werk als de gemiddelde getrouwde man (32 uren per week versus 10 uren per week) (Coltrane, 2000).

De taakverdeling tussen man en vrouw heeft verscheidene aspecten: de participatie, de segregatie en de exclusiviteit (Thrall, 1978). De 'participatie' duidt op alle taken die door een bepaald gezinslid worden verricht, in sommige gezinnen zullen er meer taken verricht worden dan in andere gezinnen. Zo is aangetoond dat gezinnen met veel jonge kinderen meer taken hebben dan gezinnen met al iets oudere kinderen. De 'segregatie' wijst op de mate waarin de taken die door een persoon worden verricht in overeenstemming zijn met de taken die stereotiep verwacht worden bij diens geslachtscategorie. Op basis van frequenties uit vorige studies maakt men dan een onderscheid naar 'stereotiep vrouwelijke taken', die de vrouw vaker uitvoert, 'stereotiep mannelijke taken', die vaker door de man worden uitgevoerd, en 'neutrale taken', waarbij geen van beide geslachten een hogere frequentie van uitvoeren heeft (Coltrane, 2000; Gager, Cooney & Call, 1999; Mederer, 1993; Presser, 1994; Thrall, 1978). De mate van 'exclusiviteit' ten slotte meet de mate waarin een bepaalde taak enkel door één gezinslid wordt uitgevoerd, en nooit door iemand anders. Om deze drie aspecten van taakverdeling te meten, wordt er in de meeste studies gebruikgemaakt van een lijst met huishoudelijke taken, waarop de respondenten moeten aanduiden op een Likertschaal in welke mate de taak door hen of door hun partner wordt uitgevoerd. Zowel wat betreft de participatie van mannen in het huishou-

den, als de segregatie van taken kunnen we spreken van een ongelijke taakverdeling tussen man en vrouw.

Deze ongelijkheid is reeds in verband gebracht met tal van determinanten. De tijd die de personen in het huishouden ter beschikking hebben om huishoudelijke taken uit te voeren, de relatieve hulpbronnen waarover de partners beschikken en het daaraan gerelateerde machtsverschil, maar ook hun ideologie zou bepalend zijn voor hun taakverdeling (Coltrane, 2000; Presser, 1994; van der Lippe, Van Doorne-Huiskes & Siegers, 1993). Verklaringen die het verschil in participatie en stereotypie van taken toeschrijven aan rationele factoren, en niet aan betekenissen die verband houden met het 'man' of 'vrouw zijn', zijn de tijdbeschikbaarheidsverklaring en de relatieve-bronnentheorie.

Volgens de tijdbeschikbaarheidsverklaring is de ongelijke taakverdeling het resultaat van een verschil in hoeveelheid tijd die mannen en vrouwen hebben om taken in het huishouden te doen (Bianchi, Milkie, Sayer & Robinson, 2000). De persoon die de meeste tijd heeft, zal de meeste taken uitvoeren, ongeacht zijn of haar geslacht (Ishii-Kuntz & Coltrane, 1992). Maar doordat mannen doorgaans een voltijdse baan hebben, hebben zij minder tijd om zich toe te leggen op huishoudelijke arbeid. Zeker de typisch vrouwelijke taken, zoals strijken, schoonmaken en de was doen, zouden door de persoon met het meeste tijd ter beschikking gedaan worden. Deze taken nemen immers het meeste tijd in beslag én moeten frequent gebeuren. Men gaat er hier dus van uit dat personen in een gezin hun handelen aanpassen aan structurele feiten, zoals de werksituatie van de partners. Aangezien de verdeling van taken ook in gezinnen waar beide personen evenveel uren uit werken gaan, ongelijk is, kan deze verklaring niet voldoende zijn (Blair & Lichter, 1991).

De relatieve-bronnentheorie stelt dat de persoon met relatief de meeste hulpbronnen (inkomen, opleidingsniveau, beroepsstatus, ...) het minst huishoudelijke taken zal verrichten (van der Lippe, van Doorne-Huiskes & Siegers, 1993), ongeacht het geslacht van die persoon. De achterliggende redenering is hier dat het uitvoeren van huishoudelijke taken onaangenaam is, en dan vooral de typisch vrouwelijke taken die repetitief en saai zijn, en dat de persoon die het hoogste niveau aan relatieve bronnen heeft het minst die taken zal moeten verrichten, hetzij doordat die persoon de meeste macht heeft om de onaangename taken op iemand anders af te schuiven (Brines, 1994), hetzij doordat het het meest efficiënt is voor het gezin indien de persoon met de meeste bronnen zich niet toelegt op het huishouden, maar op economische arbeid (Bianchi e.a., 1991). Ook dit blijkt echter geen afdoende verklaring te zijn, want bepaalde taken in het huishouden impliceren juist macht. De zogenaamde 'managementtaken' (Mederer, 1993), zoals het regelen en organiseren van allerlei taken, worden ook door vrouwen die over relatief veel bronnen beschikken, niet graag uit handen gegeven.

Een verklaring die wel rekening houdt met geïnternaliseerde sociale definities van gender, is de ideologiehypothese. Meer bepaald stelt deze dat normatieve opvattingen die iemand heeft over 'man' of 'vrouw zijn', de deelname aan huishoudelijke arbeid zal bepalen. Wanneer een koppel meer egalitair denkt over geslachtsrollen, zal dit tot uiting komen in hun taakverdeling (Blair & Lichter, 1991; Van der Lippe e.a., 1993). Het handelen is dus gebaseerd op waarden. Vele recente studies tonen echter aan dat er een discrepantie bestaat tussen de geslachtsrolideo-

logie en de taakverdeling. Terwijl vele mensen een progressieve, egalitaire ideologie hebben, kennen ze toch nog een ongelijke taakverdeling. In deze studie willen we verder gaan dan het zoeken naar determinanten van een ongelijke taakverdeling. We gaan na welk effect een ongelijke taakverdeling tussen de ouders kan hebben op de mate waarin kinderen posities innemen in het gezin op basis van hun geslacht.

2.2 De rolverdeling tussen de kinderen

Studies rond de taakverdeling beperken zich meestal tot de bijdrage van man en vrouw. Het is echter noodzakelijk te weten hoe taken verdeeld worden tussen man, vrouw, én kinderen, om een beeld te krijgen van de taakverdeling van een huishouden, en niet enkel van een koppel. Dat de kinderen als participanten aan huishoudelijke taken vaak over het hoofd gezien worden, schrijft Morrow (1996) toe aan de sociale constructie van de kindertijd als een periode waarin kinderen afhankelijk zijn van volwassenen. Door die visie zien we niet dat kinderen huishoudelijke taken verrichten, omdat dergelijke taken, en dan vooral het zorgaspect dat ermee samenhangt, als onderdeel van de rol van volwassenen wordt beschouwd, en een indicator zijn van een volwassen status.

Wanneer men het al heeft over de taken die kinderen verrichten, wordt hun bijdrage in het huishouden meestal onderschat doordat (1) de studies te vaak enkel taken opnemen die door volwassenen kunnen gedaan worden, (2) te vaak enkel jonge kinderen worden bevraagd en niet de jongeren die reeds enige verantwoordelijkheid kunnen opnemen en werk kunnen delen (Gager, Cooney & Call, 1999). Maar kinderen verrichten wel degelijk huishoudelijke arbeid (Blair, 1992a & 1992b; Goldscheider & Waite, 1991). Blair (1992a) stelde vast dat 5,9% van de routinetaken in het gezin door kinderen wordt gedaan, en dat dit overeenkomt met 13% van het totaal aantal uren die aan huishoudelijk werk worden besteed (wat bijna evenveel is als de bijdrage van de vader). Uit de interviews van Morrow (1996) kwam naar voor dat 31% van de jongens en 53% van de meisjes vertelde minstens één huishoudelijke taak te doen. Volgens Blair (1992b) besteden kinderen gemiddeld zeven uren per week aan taken binnen het gezin. De bijdrage van de kinderen in het huishouden hangt sterk af van het soort taak (Goldscheider & Waite, 1991). Afwassen en het huis opruimen wordt bijna evenveel door kinderen als door hun vader gedaan (Goldscheider & Waite, 1991). De bijdrage van de kinderen wordt meestal verklaard vanuit het feit dat ouders hun taken toewijzen omdat ze hen trachten te socialiseren, of omdat ouders een tekort hebben aan hulp in het huishouden (Coltrane, 2000).

Uit vorige studies blijkt dat de taakverdeling van kinderen gerelateerd is aan heel wat individuele en contextuele variabelen. De individuele variabele die het sterkst verband houdt met de kwantiteit en de kwaliteit van taken die gedaan worden, is het geslacht van het kind. Ook bij kinderen blijkt de taakverdeling immers geslachtsongelijk te zijn (Gager, Cooney & Call, 1999). Meisjes verrichten meer taken dan jongens en doen andere soorten taken dan jongens (Benin & Edwards, 1990; Goodnow, 1991; Juster & Stafford, 1991, in: Coltrane, 2000; Morrow, 1996). Lawrence & Wozniak (1987, in: Blair, 1992b) vonden dat meisjes gemiddeld 77 minuten per dag aan huishoudelijke taken besteden, terwijl dit voor jongens slechts 55

minuten per dag bedraagt. Meer recent toonde Blair (1992b) aan dat deze geslachtsongelijkheid nog steeds aanwezig is: de meisjes in zijn studie verrichtten 5,62 uren per week aan huishoudelijk werk, en de jongens slechts 4,63 uren. De meeste tijd gaat bij meisjes naar wat men 'stereotiep vrouwelijke taken' kan noemen: opruimen in huis, afwassen, en koken. De jongens spenderen daarentegen de meeste tijd aan activiteiten buitenshuis (Blair, 1992b; Coltrane, 2000).

Deze geslachtsongelijke taakverdeling zou toenemen naarmate ze ouder worden (McHale e.a., 1990). McHale e.a. (1990) stelden vast dat zowel de jongens als de meisjes minder huishoudelijk werk verrichtten naarmate ze ouder worden. Maar de daling is sterker voor jongens dan meisjes, waardoor de kloof in de taakverdeling tussen jongens en meisjes toeneemt met de leeftijd. Naast geslacht is leeftijd dus een belangrijk individueel kenmerk dat de taakverdeling bij kinderen kan bepalen.

De contextuele variabelen die het meest gebruikt zijn, zijn structurele kenmerken van het gezin: het aantal kinderen in het gezin, de huwelijksstatus van de ouders, de werkgelegenheid van de moeder, ... Hoe meer kinderen in een gezin, hoe meer taken er zijn, maar hoe meer personen er ook beschikbaar zijn om te helpen in het huishouden. Toch blijkt het extra werk dat er bij komt groter dan de toename in hulp van de gezinsleden (Gager, Cooney & Call, 1999). Een groter gezin zou vooral betekenen dat door de kinderen meer 'typisch vrouwelijke taken' moeten gedaan worden (Benin & Edwards, 1990). Dochters die opgroeien met een moeder die voltijds uit werken gaat, zouden meer taken verrichten dan dochters wier moeder niet voltijds werkt (Benin & Edwards, 1990; Blair, 1992b). Het effect van de werksituatie van de moeder op de zoon is minder consistent (Gager, Cooney & Call, 1999).

Van de theorieën die bij de taakverdeling tussen volwassenen als verklaring worden gebruikt, kunnen vooral de tijdbeschikbaarheidstheorie en de ideologieverklaring van toepassing zijn op de taakverdeling tussen kinderen. Kinderen beschikken immers nog voldoende over relatieve bronnen zoals een inkomen, een beroepsprestige, enzovoort. Wat eventueel een bron van macht kan zijn tussen de kinderen, naast geslacht, is het leeftijdsverschil. Oudere kinderen kunnen meer dwang uitoefenen op jongere kinderen. De tijd die kinderen ter beschikking hebben kan belangrijk zijn ter verklaring van een bepaalde hoeveelheid taken die uitgevoerd worden door het kind. Zo kunnen we verwachten dat hoe ouder het kind is, hoe meer activiteiten het heeft buiten de gezinscontext en hoe meer schoolwerk het heeft, waardoor het minder taken kan verrichten. Wanneer we echter een geslachtsongelijke taakverdeling tussen kinderen willen verklaren aan de hand van deze tijdbeschikbaarheidstheorie, zullen we een verschil in tijdsbesteding tussen jongens en meisjes moeten vinden.

De ideologie van de kinderen over de rollen van man en vrouw in de samenleving kan invloed hebben op hun taakverdeling. Het is natuurlijk ook mogelijk dat de taakverdeling aanleiding is tot het ontwikkelen van een bepaalde ideologie over de rollen van man en vrouw in de samenleving.

Een studie over de taakverdeling tussen kinderen is dus zeker relevant indien we een beter inzicht willen krijgen in het proces van geslachtsrolsocialisatie.

2.3 Congruentie in rolverdeling

Terwijl er enorm veel studies verricht zijn naar de taakverdeling binnen het koppel en de determinanten daarvan, is er maar weinig empirisch materiaal voorhanden over de taakverdeling van de kinderen in het gezin. Het grootste hiaat betreft echter studies naar het verband tussen de taakverdeling van de ouders en de taakverdeling van de kinderen.

Zeker over het verband tussen de activiteiten van ouders en kinderen binnen hetzelfde gezin is er weinig bekend (McHale e.a., 1990). In welke mate is er een overeenkomst in gezinsrollen tussen ouders en kinderen? Vinden we in beide dyades binnen het gezin (de ouders enerzijds en de kinderen anderzijds) een rolverdeling op basis van geslacht? Hoe kunnen we deze eventuele congruentie in rolverdeling verklaren?

Wanneer ouders en kinderen binnen eenzelfde gezin eenzelfde mate van traditionaliteit hebben in hun taakverdeling, kan dit aan verschillende factoren worden toegeschreven. Het verklaringsmodel dat centraal staat in dit onderzoek, is de socialisatiethese. We houden er evenwel rekening mee dat een congruentie ook het gevolg kan zijn van gemeenschappelijke contextuele factoren. Zowel de socialisatiethese als de contextuele verklaring stelt dat de omgeving waarin de actor zich bevindt – in het onderhavige onderzoek het gezin – zijn handelen bepaalt (Starrels, 1992). De socialisatietheorieën benadrukken echter vooral de respons op die omgeving.

Socialisatie is 'het proces waarbij een persoon de gewoontes, waarden, en normen van een gegeven groep of maatschappij aanleert, om in die groep te kunnen functioneren'. Het gezin is als primaire groep de ideale context voor socialisatie: door de hechte relaties en de emotionele band die er bestaat tussen de gezinsleden zal het kind zich gedragen zoals de andere gezinsleden dat willen, in ruil voor affectie en goedkeuring (Brutsaert, 1995). Wij gaan na in welke mate de eventuele gelijkenis in taakverdeling tussen man en vrouw en tussen broer en zus het resultaat is van een geslachtsrol-socialisatieproces. In 1974 stelden Maccoby en Jacklin zich de vraag: 'Given that adults and other children have expectations about how a boy or a girl ought to behave, how are these expectations conveyed and how precisely do they operate to influence the child's behavior?' Ouders kunnen echter op verscheidene manieren hun kinderen socialiseren in gendertypische activiteiten, waaronder hun taakverdeling (Antill e.a., 1996).

Een eerste benadering van socialisatie legt de klemtoon op de geslachtsrolideologie van de ouders. Wanneer kinderen een bepaalde taakverdeling kennen, dan komt dit doordat hun ouders hun die taken hebben toegewezen op basis van hun visie over wat passend is voor een bepaalde geslachtscategorie. Zo vonden Cogle en Tasker (1982, in: Blair & Lichter, 1991) dat ouders die een traditionele ideologie hadden meer geslachtsstereotiepe taken toewezen aan hun kinderen. Thrall (1978) stelde vast dat het geslacht van het kind een belangrijk criterium was op basis waarvan ouders taken verdelen onder hun kinderen. De meeste ouders rechtvaardigen de taken die de kinderen uitvoeren trouwens aan de hand van socialisatiewaarden, zoals 'verantwoordelijkheid bijbrengen', 'vaardigheden leren voor later', en dan vooral wanneer het een rechtvaardiging van de taken van de dochter betreft (Goldscheider & Waite, 1991). Socialisatie gebeurt dus volgens deze benadering via waardenoverdracht.

Een verklaring die verband houdt met die invalshoek is de behavioristische visie dat ouders hun kinderen belonen en straffen voor het verrichten van taken die in overeenstemming zijn met wat zij passend vinden voor een bepaalde geslachts categorie. De studie van Maccoby en Jacklin (1974) toonde reeds aan dat ouders geslachtsspecifieke activiteiten en interesses bij hun kinderen stimuleerden. Ouders kunnen de kinderen dus ook aanmoedigen om een traditioneel rollenpatroon te vertonen in hun taakverdeling (Antill e.a., 1996). Duncan en Duncan (1978, in Blair, 1992b) vonden een sterk verband tussen een egalitaire taakverdeling bij de ouders en de mate waarin de ouders een egalitaire taakverdeling aanmoedigen bij de kinderen. Hun resultaten ondersteunden dan ook de redenering dat de ideologie van de ouders een effect heeft op de taakverdeling van de kinderen doordat de ouders op basis van hun ideologie taken toewijzen aan de kinderen.

Cunningham (2001) had kritiek op deze socialisatietheorieën van allocatie van huishoudelijke taken, die de nadruk leggen op ideologie. Uit de resultaten van zijn studie bleek dat ouders effect hebben op de taakverdeling van hun kinderen via hun eigen gedragingen, los van hun ideologie. Het kind observeert en ervaart immers dag in dag uit het rolgedrag van zijn ouders (Simons, Beaman, Conger & Chao, 1992). De waarden van de ouders zijn impliciet in de handelingen die ze stellen, en via die handelingen brengen ze hun waarden over op hun kinderen (Simons e.a., 1992; Weisner, Garnier & Loucky, 1994). Blair (1992b) spreekt in dit geval van een indirect effect van de ouders op de taakverdeling van de kinderen: de variabelen van de ouders oefenen invloed uit via hun taakverdeling (wij spreken verder van de role-modellingtheorie). Wat de ouder doet fungeert als een model, en dit vergemakkelijkt het uitvoeren van dezelfde gedragingen voor het kind. De taakverdeling van de ouders in het huishouden is een interactiepatroon dat de symbolische betekenis van man/vrouwrollen oproept. De kinderen in het gezin percipiëren deze rolverdeling, en gaan ze toepassen in hun eigen context; met name de taakverdeling met de sibling. Simons e.a. (1992) zien het als een vorm van 'anticiperende socialisatie', waarbij het meisje door de perceptie van het rolgedrag van de moeder zich reeds voorbereidt op haar toekomstige rol als vrouw binnen een gezin. In deze socialisatiebenadering speelt de ideologie van de ouders dus geen rol, indien gecontroleerd wordt voor de gedragingen van de ouders. Het kind wordt hier als minder passief beschouwd dan in de ideologietheorie.

Ten slotte kan een congruentie tussen de taakverdeling van de kinderen en de taakverdeling van hun ouders het gevolg zijn van gemeenschappelijke contextuele variabelen, waar zowel de kinderen als de ouders in hetzelfde gezin door beïnvloed worden. Zo werd in studies over de determinanten van de taakverdeling tussen man en vrouw aangetoond dat de tijd die de personen ter beschikking hebben om huishoudelijke arbeid te verrichten, belangrijk is voor de taakverdeling. Meer bepaald werd er een effect gevonden van de werksituatie van de vrouw: de allocatie van huishoudelijke taken was anders indien de vrouw in het gezin uit werken ging (van der Lippe, van Doorne-Huiskes & Siegers, 1993). Deze variabele kan, zoals reeds uiteengezet, ook effect hebben op de taakverdeling van de kinderen, en moet dus beschouwd worden als een contextueel kenmerk van het gezin. Het uit werken gaan van de moeder kan net zoals de taakverdeling van de ouders invloed hebben op de kinderen door 'modelling': door de mate waarin zoon en dochter een associatie maken tussen geslacht en het vervullen van bepaalde rollen

(Cunningham, 2001). Het kan eveneens louter als een tijdsvariabele beschouwd worden: hoe meer de moeder uit werken is, hoe meer taken in het huishouden moeten gedaan worden door andere gezinsleden die wel tijd hebben, zoals de kinderen (Blair, 1992b). Vele kinderen in de studie van Morrow (1996) beweerden dat ze taken doen in het huishouden omdat hun ouders, en dan vooral hun moeder, uit werken gaan. Benin en Edwards (1990) stelden vast dat in zo'n geval de meeste taken op de dochter terecht komen. Anderen vinden dan weer geen noemenswaardig effect van de werksituatie van de moeder op de taakverdeling van de kinderen (Goldscheider & Waite, 1991). Liao en Cai (1995) toonden aan dat situationele factoren, zoals de werksituatie van de moeder, meer variantie in de ideologie van het kind verklaarden dan de socialisatie door de ouders. Alhoewel het hier de ideologie van de kinderen betreft, en niet hun taakverdeling, wijst dit toch op het belang van het opnemen van contextvariabelen.

3. Onderzoekopzet en methode

Het doel van deze studie is nagaan op welke manier ouders een invloed hebben op de mate van geslachtsongelijkheid binnen de taakverdeling van de kinderen. Ouders kunnen een invloed hebben via hun ideologie, op basis waarvan ze taken toewijzen aan hun zoon of dochter, of kunnen als rolmodel fungeren door de taakverdeling die zij zelf kennen, en de symbolische genderbetekenis die daarvan uitgaat.

De ideologietheorie stelt dat een traditionele ideologie van de ouders over geslachtsrollen niet enkel effect heeft op hun eigen taakverdeling, maar ook op de mate waarin de taakverdeling van hun kinderen traditioneel is. Ouders die een meer traditionele ideologie hebben over geslachtsrollen, zullen dit immers tot uiting laten brengen in de taken die ze aan hun kinderen toewijzen. Op die manier zijn de taken die de kinderen uitvoeren traditioneler verdeeld (met een groter aandeel van het meisje) indien de ouders een traditionelere ideologie hebben.

De role-modelling-theorie staat daar tegenover en voorspelt dat de mate waarin de ouders hun taken op een traditionele manier verdelen invloed heeft op de mate waarin de kinderen hun taken traditioneel verdelen. Indien de vrouw meer taken verricht in het huishouden dan haar man, zal ook haar dochter een dergelijke positie innemen tegenover de zoon in het gezin.

Volgens de contextuele verklaring is er geen effect van ouders op kinderen. Het verband tussen gedragingen van de ouders en gedragingen van hun kinderen is toe te schrijven aan gemeenschappelijke contextuele factoren die eigen zijn aan het gezin.

Vooreerst geven we een beschrijving van de sociodemografische kenmerken en de taakverdeling van ouders en kinderen in onze steekproef. Daarna worden de data verwerkt aan de hand van een meervoudige stapsgewijze regressieanalyse. Nominale variabelen werden omgecodeerd naar dummy's zodat ze bruikbaar waren voor een regressieanalyse. Er wordt getoetst of de taakverdeling van de ouders inderdaad een effect heeft op de taakverdeling van de kinderen, rechtstreeks zoals de role-modelling-theorie voorspelt, of enkel indirect zoals we op basis van de ideologietheorie kunnen verwachten. Ten slotte wordt nagegaan of het eventuele effect van ouders op kinderen niet toe te schrijven is aan contextuele kenmerken van het gezin.

4. Data en variabelen

4.1 Steekproefpopulatie

Gezinnen die in aanmerking kwamen voor de studie bestonden uit vier gezinsleden, waaronder twee eigen kinderen van verschillend geslacht (tussen de 10 en de 21 jaar oud en nog thuis wonend) en hun biologische ouders. De respondenten zijn woonachtig in de West-Vlaamse gemeentes Heuvelland (bestaande uit acht deelgemeentes), Reningelst en Dikkebus. De gezinnen uit Heuvelland konden gecontacteerd worden dankzij de toestemming van het gemeentebestuur. Van het gemeentebestuur van Heuvelland werd immers een lijst verkregen met alle gezinnen die aan de criteria voor de studie voldeden. Nadat de lijst was uitgezuiverd (er bleek immers dat niet met alle criteria was rekening gehouden), werden al deze gezinnen bevroegd. Deze gezinnen vormden de basis voor de 'sneeuwbalmethode', waardoor bijkomende gezinnen die aan de criteria voldeden konden worden geselecteerd. Deze bijkomende gezinnen wonen in de aangrenzende gemeentes Reningelst en Dikkebus. Tussen november 2001 en januari 2002 werden zo in totaal 110 gezinnen geselecteerd, en uiteindelijk waren de data van 104 gezinnen (en dus 416 individuen) bruikbaar voor analyse. De responsratio lag hoog (94,54%): slechts 6 gezinnen van de 110 geselecteerde weigerden mee te werken.

De gegevens werden verzameld door middel van huishoudensenquête: alle leden van het gezin werden bevroegd. Zo krijgen we een adequater beeld van de situatie aangezien we over verscheidene perspectieven beschikken. Op deze manier sluiten we bovendien uit dat één respondent moet rapporteren over de hele gezinssituatie. We hebben niet enkel een objectiever beeld, maar we kunnen eveneens verbanden nagaan die nog maar zelden onderzocht zijn. Zo werden de gegevens over de taakverdeling van de kinderen verzameld bij de kinderen zelf (en niet bij hun moeder zoals bij vele studies), en werd dit gekoppeld aan de taakverdeling tussen de ouders, waarover de ouders rapporteerden. We gaan ervan uit dat in een gezin iedereen nog het best zicht heeft op wat hijzelf doet, zeker in een gezin met kinderen ouder dan 10 jaar. We hebben dus 104 zonen, 104 dochters, 104 vaders, en 104 moeders bevroegd.

4.2 Operationalisatie

4.2.1 De taakverdeling tussen de kinderen

Huishoudelijk werk omvat wat Shelton en John (1996, in: Coltrane, 2000) als volgt beschrijven: "unpaid work done to maintain family members and/or a home". Wij brengen de taakverdeling tussen de kinderen in kaart aan de hand van een Likertschaal met negen taken. De kinderen moesten aangeven in welke mate zijzelf of hun broer/zus de taak verrichten tijdens een normale werkweek (vijf antwoordcategorieën lopend van 'ik verricht de taak altijd, en mijn broer/zus nooit' tot 'mijn broer/zus verricht de taak altijd en ik nooit.'). De taken omvatten zowel 'stereotiepe meisjestaken' (bijvoorbeeld afwassen) als 'stereotiepe jongenstaken' (klusjes opknappen) en 'geslachtsneutrale taken' (opruimen). Voor deze indeling baseerden we ons op bestaande literatuur over de taakverdeling tussen kinderen (Blair, 1992b; Coltrane, 2000). De

scores van elke respondent op alle taken worden gesommeerd om een indicator te krijgen van de relatieve bijdrage van de zoon en de dochter in het huishouden. Scores kunnen variëren tussen negen en 45, waarbij een hoge score erop wijst dat het meisje een groter aandeel heeft in de taakverdeling dan de jongen.

4.2.2 *De taakverdeling tussen de ouders*

Om na te gaan hoe het gesteld is met de taakverdeling tussen de ouders werd een Likertschaal gecreëerd met 'typisch vrouwelijke taken' (strijken, koken, afwassen en schoonmaken), 'typisch mannelijke taken' (klusjes opknappen in huis en tuin, vuilniszakken buiten plaatsen en de auto wassen), 'managementtaken' (financiële zaken regelen, medische afspraken maken, werkjes toewijzen aan gezinsleden, en afspraken maken voor reparaties in huis) en 'neutrale taken' (boodschappen doen en de kinderen ergens heen brengen), waarop de respondenten moesten aanduiden in welke mate zichzelf of hun partner elke taak deden. We baseerden ons voor deze indeling op vorige studies (Coltrane, 2000; Gager, Cooney & Call, 1999; Mederer, 1993; Presser, 1994; Thrall, 1978). Naast typisch vrouwelijke, typisch mannelijke en neutrale taken worden dus ook 'managementtaken' opgenomen in de takenlijst van de ouders. In de meeste studies rond taakverdeling blijven deze onzichtbaar. Mederer (1993) merkte echter terecht op dat huishoudelijk werk eerder moet worden beschouwd als het creëren van een huishouden waarin er wordt gezorgd voor de gezinsleden, dan als de loutere som van het aantal uren dat er aan taken wordt besteed. Hiermee duidt hij op de symbolische betekenis die het vervullen van taken heeft voor vrouwen: met name het zorgen voor gezinsleden. Huishoudelijk werk behelst meer dan enkel taken: het omvat ook het definiëren van de noodzaak van bepaalde taken, het creëren van standaarden waartegen ze geëvalueerd worden, en het erop toezien dat ze gedaan worden (Mederer, 1993). De somming van de scores van de respondenten op de takenlijst is een indicator van het aandeel dat elke respondent heeft in de huishoudelijke taken in vergelijking met zijn/haar partner. Hoe hoger deze score, hoe groter het aandeel van de vrouw in de taakverdeling en hoe kleiner het aandeel van de man.

4.2.3 *De geslachtsrolideologie*

De hypothese dat de geslachtsrolideologie een belangrijke determinant is van de taakverdeling bij volwassenen en ook bepalend is voor de taken die kinderen uitvoeren, werd getoetst door na te gaan in welke mate de respondent de rollen van man en vrouw in de maatschappij traditioneel inschat. Op basis van vorig onderzoek (Blair & Lichter, 1991; Presser, 1994) werd een Likertschaal gecreëerd (Cronbachs alfa is 0,70) met stellingen waarop de respondenten telkens moesten aangeven in welke mate ze ermee akkoord gaan. De stellingen zijn onder meer: 'als een man en een vrouw beiden voltijds werken, moeten ze het huishoudelijke werk gelijk verdelen'; 'een vrouw die voltijds werkt kan een even goede relatie hebben met haar kinderen als een vrouw die thuis blijft'; 'de belangrijkste levenstaak voor een vrouw is moeder zijn', ... Een hoge score op de attitudeschaal wijst op een traditionele geslachtsrolideologie, waarbij men de vrouw de traditionele emotionele rollen als huisvrouw en moeder toeschrijft en de man de instrumentele rol als kostwinner. Bij de kinderen werd er een gelijkaardige schaal gebruikt, met zes stellin-

gen, waarop de kinderen konden aangeven in welke mate ze ermee akkoord gaan. Ook bij de kinderen blijkt er een verschil te bestaan in opvattingen naar het geslacht: jongens denken significant ($p < 0,01$) meer traditioneel over geslachtsrollen dan meisjes.

4.2.4 Werksituatie moeder

Om de verklaring te toetsen die stelt dat de tijd die de gezinsleden hebben, bepalend is voor de taakverdeling, werd de kinderen gevraagd naar de werksituatie van de moeder. Aangezien er nauwelijks variatie was in de werksituatie van de vaders in onze studie, hebben we enkel de werksituatie van de moeders opgenomen. Er werden dummyvariabelen gecreëerd zodat we binnen de regressieanalyse kunnen vergelijken tussen kinderen wier moeders voltijds werken, deeltijds werken en niet werken.

4.2.5 Leeftijd van het kind, leeftijdsverschil en rangschikking naar geslacht

De leeftijd van het kind kan eveneens belangrijk zijn in het bepalen van de taakverdeling. Op basis van vorig onderzoek (Gager, Cooney & Call, 1999; McHale e.a., 1990) verwachten we immers dat de taakverdeling tussen de kinderen meer traditioneel wordt (bijdrage van de dochter is groter dan de bijdrage van de zoon) naarmate de kinderen ouder worden. Op basis van de variabele leeftijd werden er nog twee contextuele variabelen gecreëerd: het leeftijdsverschil tussen de kinderen en de rangschikking van de kinderen naar geslacht (zoon is oudste of dochter is oudste). Beiden werden opgenomen in de regressie om na te gaan of de dynamiek van allocatie van huishoudelijke taken tussen kinderen anders verloopt naargelang deze kenmerken van het gezin.

5. Resultaten

5.1 Beschrijving van de steekproef

In tabel 1 staan de belangrijkste sociodemografische kenmerken van onze steekproef weergegeven. Het opleidingsniveau van de ouders is sterk verschillend naar geslacht. Zowel bij moeders als bij vaders blijkt volledig secundair het meest voorkomend eindexamen. Dit komt vooral door de hoge percentages die afstuderen in een technische richting (TSO). Onvolledig secundair onderwijs, het laagste eindexamen, komt meer voor bij mannen dan bij vrouwen in onze steekproef. Hoger onderwijs van het korte type komt dan weer het meest voor bij vrouwen, terwijl 17,5% van de mannen tegenover 1,9% van de vrouwen hoger onderwijs van het lange type hebben gevolgd.

Er is zoals verwacht enorm weinig variatie in de werksituatie van de vaders. Bij de moeders daarentegen zien we dat 38,5% voltijds werkt, en 47,1% een deeltijdse baan heeft.

De meeste respondenten bleken vrij progressief te denken over geslachtsrollen. Op een schaal met minimum 15 en maximum 60 als potentiële score, hebben de ouders een vrij pro-

gressieve ideologie. De meeste respondenten hebben immers een score die lager ligt dan 37,5. De gemiddelde score bij de mannen is iets hoger dan die van de vrouwen. Het verschil is echter niet significant. Bij de kinderen is het verschil tussen de geslachtsrolideologie van jongens en meisjes wel significant. De jongens zijn (net zoals bij de ouders) traditioneler in hun opvattingen over de rollen van man en vrouw in de samenleving dan de meisjes.

Tabel 1: Sociodemografische kenmerken en gemiddelden op de onafhankelijke en afhankelijke variabelen van de steekproef

Ouders	<i>Mannen</i>		<i>Vrouwen</i>		Significantie
	Gemiddelde of percentage	Standaard-afwijking	Gemiddelde of percentage	Standaard-afwijking	
Leeftijd	42,9	5,20	41,3	5,39	t= 4,853 sig.t<0,01
Opleidingsniveau:					Chi ² = 23,2 df=3 p>0,01
Onvolledig secundair	28,2		17,3		
Volledig secundair	36,8		44,3		
Hoger onderwijs KT ^a	17,5		36,5		
Hoger onderwijs LT ^b	17,5		1,9		
Werk situatie:					Chi ² =76,42 df=2 p>0,01
Voltijds werkend	96,1		39,2		
Deeltijds werkend	1,9		48,0		
Niet beroepsactief	1,9		12,7		
Geslachtsrolideologie	29,71	5,32	28,83	5,33	t=1,435 p=0,232
Taakverdeling	47,46	8,15	48,9	8,23	t=1,432 p=0,233
Kinderen	<i>Jongens</i>		<i>Meisjes</i>		Significantie
	Gemiddelde of percentage	Standaard-afwijking	Gemiddelde of percentage	Standaard-afwijking	
Leeftijd	15,4	4,08	14,90	4,14	t=0,460 p=0,498
Ideologie	14,16	3,60	12,52	3,23	t=11,97 sig.t>0,01
Taakverdeling	26,95	4,37	29,13	4,23	t=12,12 sig.t>0,01

^a hoger onderwijs van het korte type

^b hoger onderwijs van het lange type

De gemiddelde score op de taakverdelingschaal van de ouders bedraagt 48,4. Dit duidt erop dat de gemiddelde taakverdeling in onze steekproef er één is waar de vrouw in de taken een grotere bijdrage heeft dan de man. Een score van 42 op onze schaal zou betekenen dat de bijdrage van de man en de vrouw in het huishouden even groot is. Er zijn duidelijk veel meer gezinnen waar de score hoger is dan 42 dan dat er gezinnen zijn met een score lager dan 42. Dit werd ook in andere studies gevonden (van Dongen, Malfait & Pauwels, 1995). Aangezien we zowel mannen (jongens) als vrouwen (meisjes) bevraagd hebben over dezelfde taakverdeling, kunnen we nagaan of er een verschil in perceptie is. Er is een klein verschil in perceptie tussen mannen en vrouwen over hun taakverdeling, maar dit verschil is niet significant. Bij de kinderen schatten de meisjes hun taakverdeling wel significant traditioneler in dan de jongens. Dit kunnen we toeschrijven aan sociaal wenselijk antwoorden: elk van de kinderen overschat mogelijk zijn aandeel in het huishouden in vergelijking met de inschatting die de broer of zus daarvan maakt. We kunnen niet nagaan wie van de kinderen het eventueel het meest bij het rechte eind heeft, en de situatie het meest voorstelt zoals ze in werkelijkheid is. In tabel 2 en 3 wordt de taakverdeling meer gedetailleerd besproken.

5.2 De verdeling van taken tussen ouders en tussen kinderen

5.2.1 De taakverdeling tussen de ouders

Een eerste indruk krijgen we door te kijken hoeveel van de gezinnen in onze steekproef een bepaalde huishoudelijke taak in een bepaalde mate segregeren.

In het merendeel van de gezinnen wordt strijken, schoonmaken, medische afspraken regelen en financiële zaken regelen, altijd door de vrouw, en nooit door de man gedaan. Taken die in de meeste gezinnen meestal door de vrouw worden gedaan, en soms door de man, zijn: koken, afwassen, de auto wassen, boodschappen doen, en de kinderen ergens heen brengen. Taken die in de meeste gezinnen worden gedeeld door man en vrouw zijn: het buitenzetten van vuilniszakken en het toewijzen van taken aan elkaar en aan de kinderen. Het onderhouden van de tuin wordt in vele gezinnen gedeeld, maar in 24% van de gezinnen zien we toch dat dit een taak is die altijd door de man wordt gedaan, en nooit door de vrouw. Het opknappen van klusjes en afspraken maken voor reparaties in huis (met de loodgieter, de elektricien, schoorsteenveger, ...) om klusjes op te knappen wordt in de meeste gezinnen doorgaans door de man gedaan, maar soms ook door de vrouw. De mate waarin de bijdrage van de vrouw en de man even groot is, is sterk afhankelijk van taak tot taak. Toch zien we dat bij de meeste taken er in de meeste gezinnen een grotere bijdrage is van de vrouw dan van de man, wat duidt op een ongelijkheid.

5.2.2 De taakverdeling tussen de kinderen

Eenzelfde maat van taakverdeling wordt gebruikt om na te gaan wat de relatieve bijdrage van zoon en dochter is in het huishouden (tabel 3).

Tabel 2: De verdeling van taken bij de ouders. Het percentage aan gezinnen uit de steekproef dat een bepaalde taak in een bepaalde mate segregeert

	Man altijd, vrouw nooit %	Man meestal, vrouw soms %	Evenveel %	Vrouw meestal, man soms %	Vrouw altijd, man nooit %
Strijken	3,4	0,0	0,5	6,9	89,2
Koken	0,5	5,3	9,6	52,9	31,7
Afwassen	0,5	6,9	24,1	46,8	21,7
Schoonmaken	1,5	1,5	7,8	26,7	62,6
Klusjes opkappen	28,4	40,4	15,9	9,1	6,3
Auto wassen	14,1	25,3	22,2	26,8	11,6
Tuin onderhouden	24,0	20,6	23,5	16,7	15,2
Vuilnizaken buiten zetten	21,6	21,2	22,6	18,8	15,9
Medische afspraken regelen	2,9	4,3	15,4	32,7	44,7
Financiën regelen	15,4	18,8	17,3	23,1	25,5
Afspraken maken voor reparaties in huis	22,7	28,0	22,2	15,5	11,6
Taken toewijzen	1,0	7,7	46,6	36,1	8,7
Boodschappen doen	1,4	4,8	24,5	40,4	28,8
Kinderen ergens heen brengen	4,8	16,3	32,2	36,5	10,1

Tabel 3: De verdeling van taken bij de kinderen. Het percentage aan gezinnen uit de steekproef dat een bepaalde taak in een bepaalde mate segregeert.

	Jongen altijd, meisje nooit %	Jongen meestal, meisje soms %	Evenveel %	Meisje meestal, jongen soms %	Meisje altijd, jongen nooit %
Koken	1,4	13,0	40,1	29,0	16,4
Afwassen	0,5	10,8	61,8	15,7	11,3
Tafel dekken	0,0	4,1	57,8	28,6	5,3
Tafel afruimen	0,5	8,7	56,0	27,1	7,7
Gras afrijden	38,9	15,3	34,0	4,9	6,9
Bed opmaken	1,5	5,8	52,9	11,2	28,6
Auto wassen	8,0	14,6	54,3	15,1	8,0
Opruimen	1,4	10,1	52,7	22,7	13,0
Klusjes	19,4	28,9	38,3	11,4	2,0

De meeste taken worden in de meeste gezinnen gedeeld tussen zoon en dochter. Afgezien daarvan, is het wel zo dat er veel meer gezinnen zijn waar de taken meer door de dochter dan door de zoon gedaan worden, dan omgekeerd. Vooral de taken koken, de tafel dekken en afruimen, bedden opmaken en opruimen kennen een scheve verdeling, omdat de bijdrage van de meisjes in veel gezinnen groter is dan de bijdrage van de jongens. Antill e.a. (1996) stelden eveneens vast dat het geslacht van het kind een consistente voorspellende variabele is van het soort taken dat het kind verricht. Meisjes deden vaker de meer typisch vrouwelijke taken en jongens deden vaker de meer typisch mannelijke taken.

De resultaten tonen aan dat gezinnen nog steeds taken verdelen op een traditionele manier: meisjes verrichten meer taken dan jongens, en oudere kinderen doen meer dan jongere. Meisjes helpen meer in typisch vrouwelijke taken en jongens meer in typisch mannelijke taken.

5.3 Determinanten van de taakverdeling tussen kinderen

Tabel 4: *Stapsgewijze meervoudige regressie: de determinanten van de traditionaliteit in de taakverdeling tussen broer en zus, zoals gepercipieerd door de jongens. Gestandaardiseerde bèta-coëfficiënten en proportie verklaarde variantie*

Variabelen	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Taakverdeling ouders	0,217*	0,196°	0,205°	0,182
Ideologie vader		0,051	0,040	0,045
Ideologie moeder		0,020	-0,019	-0,016
Ideologie kind		0,305**	0,298**	0,316**
Voltijds (1= ja)			-0,068	-0,051
Deeltijds (1= ja)			-0,046	-0,004
Leeftijdsverschil kinderen				-0,030
Zoon is de oudste (1=ja)				-0,196°
Leeftijd				0,133
R ²	0,047	0,141	0,143	0,180

°p ≤ 0,10

* p ≤ 0,05

** p ≤ 0,01

N=84

De coëfficiënten van de jongens en meisjes uit onze studie verschillen, wat erop wijst dat jongens en meisjes dezelfde taakverdeling anders percipiëren.

Hoe meer de taakverdeling van de ouders traditioneel verdeeld is, hoe meer de taakverdeling van de kinderen traditioneel verdeeld is, althans bij de rapporteringen van de meisjes. Daar zien we dat hoe meer taken de moeder verricht in het huishouden in vergelijking met haar man, hoe meer taken de dochter doet in vergelijking met de zoon ($\beta=0,227$; $p \leq 0,05$). Bij de jongens ver-

Tabel 5: *Stapsgewijze meervoudige regressie: de determinanten van de traditionaliteit in taakverdeling tussen broer en zus, zoals gepercipieerd door de meisjes. Gestandaardiseerde bèta-coëfficiënten en proportie verklaarde variantie*

Variabelen	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Taakverdeling ouders	0,254*	0,234*	0,253*	0,227*
Ideologie vader		0,073	0,051	0,061
Ideologie moeder		0,042	0,051	0,033
Ideologie kind		-0,011	-0,033	-0,037
Voltijds (1= ja)			-0,159	-0,190
Deeltijds (1= ja)			-0,089	-0,099
Leeftijdsverschil kinderen				0,100
Zoon is de oudste (1=ja)				-0,075
Leeftijd				0,176
R ²	0,065	0,074	0,085	0,146

°p ≤ 0,10

*p ≤ 0,05

** p ≤ 0,01

N=83

dwijnt de significantie van dat effect wanneer er rekening wordt gehouden met de geslachtsrolideologie van de jongen. Het effect verloopt nog wel in de verwachte richting. Ook wanneer er in de tweede stap van de regressieanalyse rekening wordt gehouden met de geslachtsrolideologie van de ouders, heeft de taakverdeling van de ouders bij de meisjes een significant effect op de taakverdeling van de kinderen.

Noch bij de analyse van de jongens, noch bij die van de meisjes heeft de geslachtsrolideologie van de ouders echter een effect op de taakverdeling van de kinderen. De ideologie van de ouders heeft wel een indirect effect op de taakverdeling van de kinderen, via de taakverdeling van de ouders. Uit bijkomende analyses blijkt immers dat de geslachtsrolideologie van de ouders (vooral van de moeder) effect heeft op de taakverdeling van de ouders, en het is deze taakverdeling die effect heeft op de taakverdeling van de kinderen. De ideologieverklaring, die vaak bij studies naar de determinanten van de taakverdeling van de ouders naar voren wordt gebracht, blijkt ook voor de jongens in onze studie van toepassing te zijn. Bij de jongens zien we duidelijk dat een meer traditionele geslachtsrolideologie gepaard gaat met een meer traditionele taakverdeling ($\beta=0,316$; $p \leq 0,01$). Merkwaardig genoeg zien we dit niet bij de meisjes. De mate van traditionaliteit in de taakverdeling tussen broer en zus, blijkt dus vooral samen te hangen met de geslachtsrolideologie van de jongen, en niet met de geslachtsrolideologie van het meisje.

De ideologie van de kinderen staat bovendien niet in verband met de ideologie van hun ouders, zo blijkt uit de correlaties. Onze resultaten spreken dus de socialisatietheorie die de nadruk legt op de overdracht van waarden van ouders naar kinderen, tegen. Althans wat betreft

de rolverdeling naar geslacht blijken de waarden van ouders geen rechtstreeks effect uit te oefenen op de kinderen. De rolverdeling tussen de kinderen, en de mate waarin deze op geslacht gebaseerd is, blijkt meer bepaald te zijn door de handelingen van de ouders binnen het gezin, maar niet door de ideeën van de ouders. Zo'n effect was reeds af te leiden uit de beschrijvende data; de taakverdeling van de kinderen was nog vrij traditioneel te noemen, met een groter aandeel van het meisje in de huishoudelijke taken, terwijl de ideologie van de ouders wel redelijk progressief en egalitair was. De ideologie meet natuurlijk iets abstracts, terwijl de taakverdeling van de kinderen een concrete situatie is binnen het eigen gezin.

De taakverdeling van de kinderen wordt niet bepaald door de werksituatie van de moeder, zoals de contextuele verklaring had vooropgesteld. Gager, Cooney en Call (1999) vonden evenmin een significant effect van de werksituatie van de moeder op de bijdrage van de kinderen in het huishouden. De belangrijkste determinant van de taakverdeling, zoals gerapporteerd door de meisjes, blijft de taakverdeling van de ouders. Bij de jongens blijft de geslachtsrolideologie de meeste variantie in taakverdeling verklaren.

Onze regressieanalyse bij de jongens toont verder aan dat als de zoon de oudste is in het gezin met twee kinderen, de taakverdeling tussen de kinderen meer traditioneel is dan als de dochter de oudste is, ongeacht de absolute leeftijd van de kinderen

Dit komt overeen met de verwachting dat de oudste in het gezin de meeste verantwoordelijkheid krijgt voor de huishoudelijke taken. Bij de regressie van de meisjes zien we dit effect echter niet. Meisjes die de jongste zijn in het gezin rapporteren geen significant minder traditionele taakverdeling dan meisjes die de oudste zijn in het gezin. Deze resultaten kunnen uiteraard het gevolg zijn van sociaal wenselijk antwoorden.

Leeftijd van het kind heeft in deze studie geen significant effect op de taakverdeling van de kinderen. De relatie tussen leeftijd en de traditionaliteit van de taakverdeling verloopt wel in de verwachte richting: oudere kinderen kennen een meer traditionele taakverdeling.

6. Conclusie en discussie

Aan de hand van gegevens van 416 gezinsleden uit 104 gezinnen werd onderzocht hoe taken verdeeld worden in het huishouden tussen de verschillende geslachten. In het kader van de socialisatietheorie hadden we vooral aandacht voor de taakverdeling van de kinderen. Een studie naar de determinanten van de verdeling van huishoudelijke taken bij kinderen kan ons immers een beter inzicht geven in de manier waarop geslachtsrollen gesocialiseerd worden in het gezin en in de determinanten van gendergerelateerd handelen bij kinderen. Voorgaande studies tonen aan dat ook kinderen taken vervullen binnen het huishouden, en op die manier een (geslachts)rol vervullen. We stelden ons de vraag hoe ouders invloed kunnen uitoefenen op dit rolgedrag van hun kinderen. Verschillende theorieën werden tegenover elkaar geplaatst en empirisch getoetst.

Terwijl de ideologiehypothese en de role-modelling-theorie stellen dat de ouders de kinderen socialiseren in een bepaalde taakverdeling, verklaart de contextuele theorie een congruentie

in rollen tussen ouders en kinderen aan de hand van gemeenschappelijke gezinskenmerken die zowel de ouders als de kinderen beïnvloeden. De ideologietheorie hecht belang aan de ideeën die de ouders hebben over de rollen van man en vrouw in de samenleving. Ouders oefenen een invloed uit op de taakverdeling van hun kinderen doordat ze bepaalde taken toewijzen aan hun kinderen die in overeenstemming zijn met hun geslachtsrolideologie. Volgens de role-modeling-theorie is niet de ideologie, maar het handelen belangrijk. Ouders fungeren als rolmodel voor hun kinderen, en het zijn bijgevolg de gedragingen van de ouders die invloed uitoefenen op het kind.

Het doel van deze studie was nagaan hoe de huishoudelijke taakverdeling van de kinderen in verband staat met rolgedrag en attitudes van de ouders, en of er eventueel een intergenerationale overdracht van gezinsrollen bestaat op korte termijn. Deze studie is complexer dan de meeste studies rond taakverdeling, die zich enkel toespitsen op de verdeling van taken binnen het koppel, en geen andere gezinsleden in acht nemen. Wij gaan een stap verder en kijken naar de taakverdeling van de kinderen binnen het gezin, en de manier waarop dit verband houdt met de taakverdeling van de ouders.

Een eerste belangrijke vaststelling in ons onderzoek is dat taken in het gezin inderdaad niet gelijk verdeeld worden tussen de gezinsleden. De vrouwen (moeders en dochters) in het gezin doen meer dan de mannen in het gezin (vaders en zonen). De ongelijke verdeling van taken tussen man en vrouw werd reeds in verband gebracht met de huwelijkstevredenheid en het welbevinden van de partners. Uit onze studie blijkt dat deze ongelijke taakverdeling echter ook gevolgen heeft voor de andere generatie aanwezig in het gezin. Met name bij de dochters zien we dat de mate waarin geslacht de basis is voor een andere rolverdeling tussen moeder en vader effect heeft op de rolverdeling tussen broer en zus. Zoals Goldscheider en Waite (1991: 142) stelden: de kinderen leren dat hun thuis niet echt een egalitaire plaats is. De rollen van man en vrouw in het huishouden zijn sterk verschillend. Ook al gaan nu veel moeders buitenshuis werken, toch doen zij het merendeel van de huishoudelijke taken. Ook bij de kinderen hebben de meisjes een grotere bijdrage in de huishoudelijke taken dan de jongens. Waarom ook de taakverdeling tussen broer en zus ongelijk is, kan vanuit verschillende invalshoeken verklaard worden. Ten eerste kan het voor ouders gemakkelijk zijn bepaalde taken toe te wijzen aan de kinderen die congruent zijn met hun traditionele attitudes over geslachtsrollen. De socialisatietheorie die de nadruk legt op waardenoverdracht, beklemtoont dit. Ten tweede kunnen kinderen een traditionele taakverdeling wenselijk beschouwen, omdat ze het zien als een symbool van een volwassen status die hun geslachtscategorie benadrukt: de taken doen die ze hun ouders zagen doen (McHale e.a., 1990). Kinderen leren uit de dagelijkse taakverdeling van hun ouders over de gendersymboliek, en passen die toe om zichzelf via het uitvoeren van bepaalde taken als mannelijk of vrouwelijk voor te stellen. Wanneer we uitgaan van een symbolisch interactionistische benadering van huishoudelijke taken, kunnen we het verrichten van huishoudelijke arbeid immers beschouwen als een kans om aan zichzelf en aan anderen te tonen dat men een competent lid is van een bepaalde geslachtscategorie (West & Fenstermaker, in Coltrane, 2000). Deze verklaring stelt dus dat ouders door hun gedragingen die verbonden zijn aan hun geslachtscategorie, effect zullen hebben op dezelfde gedragingen bij hun kinderen. Ten slotte is het ook mogelijk dat de

situatie waarin het gezin zich bevindt de keuzemogelijkheden voor een niet-traditionele taakverdeling beperkt. Zo zou de tijd die de gezinsleden ter beschikking hebben bepalend kunnen zijn voor hun bijdrage in het huishouden.

We hebben evidentie gevonden voor de hypothese dat ouders met hun taakverdeling als rolmodel fungeren voor hun kinderen, en dan vooral voor de meisjes in het gezin. Indien de moeder van de kinderen meer doet in het huishouden dan de vader, heeft dit effect op de taakverdeling van de kinderen in die zin dat hun taakverdeling eveneens meer traditioneel zal zijn. Moeders en dochters nemen eenzelfde positie in tegenover respectievelijk vaders en zonen. De hypothese dat de ideologie van de ouders invloed heeft op de taakverdeling van de kinderen wordt tegengesproken. Bij de jongens is er wel een sterk verband tussen de eigen geslachtsrolideologie en de perceptie van de taakverdeling, bij de meisjes is er geen verband. Mogelijk heeft het vervullen van huishoudelijke taken voor adolescente jongens een grotere ideologische connotatie dan voor meisjes.

Onze studie sluit aan bij andere onderzoeken die het gezin als een 'niet-gedeelde omgeving' voor de siblings beschouwen: zonen en dochters uit hetzelfde gezin kunnen andere ervaringen opdoen die gevolgen kunnen hebben voor hun geslachtsrolsocialisatie. De jongens en meisjes uit onze studie hadden een andere perceptie van dezelfde taakverdeling. Bovendien sluiten we met deze studie ook aan bij het 'family systems' perspectief (Whitchurch & Constantine, 1993): we stellen de vraag of interacties binnen één dyade in het gezin (de taakverdeling tussen de ouders) gevolgen hebben voor andere dyades in het gezin (de taakverdeling tussen de kinderen). Uit onze studie blijkt alvast dat ouders hun kinderen socialiseren door de dagelijkse handelingen die ze verrichten, zelfs binnen een dyade waarvan de kinderen geen deel uitmaken, namelijk de partnerrelatie. Door hun taakverdeling symboliseren ze het rolgedrag dat past bij een bepaalde geslachtscategorie, en dit heeft effect op de rollen die de kinderen innemen in hun dyade.

Een belangrijke determinant van de taakverdeling van de kinderen is niet zozeer de ideologie van de ouders, maar wel degelijk hun rolgedrag, zoals dat tot uiting komt in hun taakverdeling. Geslachtsrolpatronen in het gezin worden dus overgedragen van de ene generatie op de andere, althans op korte termijn. Indien we ook een langetermijneffect zouden vaststellen (maar deze studie laat niet toe dit te toetsen aangezien het een cross-sectioneel onderzoek is), zouden we kunnen stellen dat er intergenerationele continuïteit is van een ongelijke taakverdeling. Thrall (1978) stelde vast dat 'the best single predictor for the pattern of division of labor in any family may be what the pattern was in the adults' own family of orientation'. Hiermee wees hij op zijn vaststelling dat de manier waarop de taken tussen koppels verdeeld worden voor een groot stuk afhankelijk is van hun ervaringen in de kindertijd. De taakverdeling als kind kan de latere participatie aan huishoudelijke arbeid bepalen doordat normen van gedeelde verantwoordelijkheid geïnternaliseerd zijn. Door onvoldoende training in de kinderjaren zouden jongens trouwens een soort van 'aangeleerde hulpeloosheid' kunnen ontwikkelen, waardoor ze later geen voldoende bijdrage leveren in de taakverdeling met hun vrouw. Cunningham (2001) vond eveneens evidentie voor zo'n longitudinaal effect van kenmerken van de ouders op de taakverdeling van de kinderen als volwassenen.

Bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten, moet men enkele opmerkingen in acht nemen. Ten eerste zijn onze resultaten niet zonder meer veralgemeenbaar naar de gehele populatie. Het betreft hier intacte twee-oudergezinnen, met telkens twee kinderen van het andere geslacht. We vermoeden dat er zich een andere dynamiek van de allocatie van huishoudelijke taken kan voordoen in anders samengestelde gezinnen.

Bovendien zijn de resultaten gebaseerd op een relatief kleine steekproef ($N=104$) van dergelijke huishoudens. Een sterk punt van deze studie is wel dat verschillende perspectieven van de verschillende gezinsleden ($N=416$) worden geanalyseerd. Eenzelfde taakverdeling kan door de twee betrokkenen totaal anders beleefd worden. Het zou dan ook verkeerd zijn onze analyse te baseren op het perspectief van slechts één actor. Om een zo objectief mogelijk beeld van de taakverdeling in het gezin te krijgen koppelen we gegevens verzameld bij één gezinslid aan gegevens verzameld bij een ander gezinslid. Dit in tegenstelling tot andere studies die vaak gegevens over de taakverdeling van de kinderen verzamelen bij de moeder.

We gebruiken een proportionele maat van taakverdeling om per taak na te gaan in welke mate de vrouw of de man de taak verricht. Een dergelijke schaal zou een betrouwbare weergave geven van de relatieve bijdrage van man en vrouw (of dochter en zoon) in het huishouden. Het nadeel van een dergelijke proportionele maat is dat het niet aangeeft hoeveel tijd er aan het huishouden wordt besteed. Daarnaast kunnen we ook niet nagaan of veranderingen in de maat betekenen dat er een grotere bijdrage is van de man of een geringere bijdrage van de vrouw. Onze maat is dus beter geschikt als indicator van de mate waarin de taken die gedaan worden gelijk verdeeld zijn, dan als indicator van het aantal uren dat aan het huishouden besteed wordt.

Wanneer de resultaten van deze studie geïnterpreteerd worden, moet men bovendien goed voor ogen houden dat het de taakverdeling betreft zoals die zich afspeelt tijdens een normale werkweek. Het kan interessant zijn om na te gaan hoe de allocatie van huishoudelijke taken verandert in het weekend.

Onze resultaten zouden wel eens belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de verklaring van de persistentie in de ongelijke taakverdeling tussen man en vrouw (Calasanti & Bailey, 1991). Daartoe moet dit onderzoek echter aangevuld worden met een longitudinale studie. Om een intergenerationele continuïteit van taakverdeling te toetsen zou het ideaal zijn om te kijken hoe die taakverdeling die men gepercipieerd heeft als kind bij de ouders en die men zelf heeft uitgevoerd, effect heeft op de latere taakverdeling als volwassene. Het effect van de taakverdeling van de ouders op de taakverdeling bij de kinderen is een interessante vaststelling in een eerste stap naar studies rond intergenerationele continuïteit van geslachtsongelijkheid binnen het gezin.

Toekomstige studies naar de rolverdeling binnen gezinnen moeten zeker oog hebben voor de kinderen. Naarmate de vrouw meer macht krijgt op macrosociologisch vlak en dit zich vertaalt in een andere rolverdeling binnen de gezinscontext, kan de bijdrage van kinderen in de huishoudelijke taken wel eens een grotere rol gaan spelen. Deze taakverdeling onder kinderen is op haar beurt bepalend voor de socialisatie van geslachtsrollen bij de volgende generatie. Ondanks de kleine veranderingen in de rolverdeling van gezinnen van vandaag is het gezin nog steeds een 'gender factory', zoals Goldscheider en Waite (1991) stellen. Dochters verrichten

meer taken dan zonen, en moeders doen meer dan vaders. De vrouwen blijken ten dienste te staan van de mannen in het gezin.

Noten

1. Mieke Denuwelaere is werkzaam als doctoraatsbursaal (B.O.F.) voor de Vakgroep Sociologie van de Universiteit Gent, Universiteitstraat 4, B-9000 Gent, België. E-mail: mieke.denuwelaere@UGent.be. Tel. +32 (0)9 264 84 55. Een eerste versie van deze bijdrage werd gepresenteerd op de vierde NSV/VVS Marktdag Sociologie te Nijmegen, 22/05/2003. Met dank aan prof. dr. P. Bracke en prof. dr. H. Brutsaert.

Literatuur

- Antill, J.K., Goodnow, J.J., Russell, G. & Cotton, S. (1996). The influence of parents and family context on children's involvement in household tasks. *Sex Roles*, 34, 215-236.
- Arts, W. & Hermkens, P. (1994). De eerlijke verdeling van huishoudelijke taken: percepties en oordelen. *Mens en Maatschappij*, 69, 147-167.
- Benin, M.H. & Edwards, D.A. (1990). Adolescents' chores: the difference between dual- and single-earner families. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 361-373.
- Benjamin, O. & Sullivan, O. (1999). Relational resources, gender consciousness and possibilities of change in marital relationships. *Sociological Review*, 47, 794-817.
- Bianchi, S.M., Milkie M.A., Sayer, L.C. & Robinson, J.P. (2000). Is anyone doing the housework? Trends in the gender division of household labor. *Social Forces*, 79, 191-228.
- Blair, S. & Lichter, D. (1991). Measuring the division of household labor: gender segregation of housework among American couples. *Journal of Family Issues*, 12, 91-113.
- Blair, S.L. (1992a). Children's participation in household labor: child socialization versus the need for household labor. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 241-258.
- Blair, S.L. (1992b). The sex-typing of children's household labor. Parental influence on daughters' and sons' housework. *Youth & Society*, 24, 178-203.
- Brines, J. (1994). Economic dependency, gender and the division of labor at home. *American Journal of Sociology*, 100, 652-688.
- Brutsaert, H. (1995). *Sociologie*. Gent: RUG Seminarie voor theoretische en toegepaste sociologie.
- Calasanti, T.M. & Bailey, C.A. (1991). Gender inequality and the division of household labor in the United States and Sweden: a socialist-feminist approach. *Social Problems*, 38, 34-53.
- Carton, A. (2003). Gezocht: m/v voor gezin en arbeid. Vlamingen en hun opvattingen over de combinatie gezin en arbeid in 2002. In *Vlaanderen gepeild!* Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1208-1233.
- Cunningham, M. (2001). Parental influences on the gendered division of housework. *American Sociological Review*, 66, 184-203.

- Dongen, W. van, Malfait, D., & Pauwels, K. (1995). *De dagelijkse puzzel gezin en arbeid: feiten, wensen en problemen inzake de combinatie van beroeps- en gezinsarbeid in Vlaanderen*. CBGS-monografie, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.
- Gager, C.T., Cooney, T.M. & Call, K.T. (1999). The effects of family characteristics and time use on teenagers' household labor. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 982-994.
- Goldscheider, F.K. & Waite, L.J. (1991). *New families, no families? The transformation of the American home*. Berkely/Los Angeles/Oxford: University of California Press.
- Goodnow, J. (1988). Children's household work: its nature and functions. *Psychological Bulletin*, 103, 5-26.
- Goodnow, J., Bowes, J.M., Warton, P.M., Dawes, L.J. & Taylor, A.J. (1991). Would you ask someone else to do this task? Parents' and children's ideas about household work requests. *Developmental Psychology*, 27, 817-828.
- Ishii-Kuntz, M. & Coltrane, S. (1992). Are parenting and housework distinct? *Sociological Perspectives*, 35, 629-647.
- Lavee, Y. & Katz, R. (2002). Division of labor, perceived fairness, and marital quality: the effect of gender ideology. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 27-40.
- Liao, T. & Cai, Y. (1995). Socialization, life situations, and gender-role attitudes regarding the family among white American women. *Sociological Perspectives*, 38, 241-260.
- Lippe, T. van der, van Doorne-Huiskes, A., & Siegers, J. (1993). Het aandeel van mannen in huishoudelijk werk. *Mens en Maatschappij*, 68, 133-149.
- Maccoby, E.E. & Jacklin, C.N. (1974). *The psychology of sex differences*. Stanford: Stanford University Press.
- McHale, S.M., Bartko, W.T., Crouter, A.C. & Perry-Jenkins, M. (1990). Children's housework and psychosocial functioning: the mediating effects of parents' sex-role behaviors and attitudes. *Child Development*, 61, 1413-1426.
- Mederer, H.J. (1993). Division of labor in two-earner homes: task accomplishment versus household management as critical variables in perceptions about family work. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 133-145.
- Morrow, V. (1996). Rethinking childhood dependency: children's contributions to the domestic economy. *Sociological Review*, 58-75.
- Presser, H. (1994). Employment schedules among dual-earner spouses and the division of household labor by gender. *American Sociological Review*, 59, 348-364.
- Simons, R.L., Beaman, J., Conger, R.D. & Chao, W. (1992). Gender differences in the intergenerational transmission of parenting beliefs. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 823-836.
- Spruijt, E. & Duindam, V. (2002). Was there an increase in caring fatherhood in the 1990s? Two Dutch longitudinal studies. *Social behavior and personality*, 30, 683-696.
- Starrels, M. (1992). Attitude similarity between mothers and children regarding maternal employment. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 91-103.
- Thrall, C. (1978). Who does what: role stereotypy, children's work, and continuity between generations in the household division of labor. *Human Relations*, 31, 249-265.

- Weisner, T.S., Garnier, H. & Loucky, J. (1994). Domestic tasks, gender egalitarian values and children's gender typing in conventional and nonconventional families. *Sex Roles, 30*, 23-54.
- Whitchurch, G.G. & Constantine, L.L. (1993). Systems theory. In P.G. Boss, W.J. Doherty, R. LaRossa, W.R. Schumm & S.K. Steinmetz (eds.), *Sourcebook of family theories and methods: a contextual approach* (pp. 325-352). New York: Plenum Press.